

ΕΤΣΙ ΜΙΛΗΣΕΝ Ο ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

«Κοιτᾶτε ψηλά, σά νά λαχταρᾶτε τὴν ἀ-
νύψωση. Κ' ἐγὼ βλέπω χαμηλά, γιατί ' μαι
ἀνυψωμένος.

Ποιός ἀπὸ σᾶς μπορεῖ νά γελᾶ ναι νά
'ναι ἀνυψωμένος ταυτόχρονα;

«Ὅποιος σκαρφαλώνει στὰ πιὸ ψηλά βου-
νά, αὐτὸς γελᾶ γιὰ ὅλες τὶς τραγωδίες».

ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ

γιὰ τὴν ἀνάγνωση καί γιὰ τὴ γραφή.

(I, σελ. 35)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΙΤΣΙΟΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Ο ΟΔΟΙΠΟΡΟΣ

ΗΤΑΝ μεσάνυχτα πάνω-κάτω, όταν ο Ζαρατούστρα μπήκε στο δρόμο για να περάσει τη ράχη του νησιού και να φτάσει πρωϊ-πρωϊ στην αντίπεραν άχτη: γιατί από κεί ήθελε να μπαρκαριστεί. Εκεί ακριβώς υπήρχε ένα καλό άραξοβόλι, όπου και ξένα καράβια ακόμη άγκυροβολούσανε πρόθυμα: έπαιρναν και κανέναν μαζί τους από τα νησιά των μακάρων, που ήθελε να περάσει τη θάλασσα. Έτσι, καθώς ο Ζαρατούστρα, λοιπόν, άνηφόριζε στο βουνό, συλλογιζότανε τις πολλές μοναχικές όδοιπορίες που είχε κάνει από τον καιρό που ήτανε νέος, και σε πόσα βουνά και ράχες και κορφές είχε άνηφορήσει ως τα τώρα.

Είμαι ένας όδοιπόρος κ' ένας όρειβάτης, είπε στην καρδιά του, δέν άγαπώ τις πεδιάδες, και, κατά πώς φαίνεται, δέ μπορώ να καθήσω πολύν καιρό σ' έναν τόπο.

Κι ό,τι και να μου έρθει ακόμη σα μοίρα μου και σαν πείρα μου, — μιá όδοιπορία θα βρίσκεται σ' αυτό και μιá όρειβασία: στο κάτω-κάτω δέ ζεί κανείς παρά μόνο τον έαυτό του.

Πέρασε ό καιρός εκείνος που μπορούσα να πέφτω πάνω σε τυχαία πράγματα και τί θα μπορούσε να μου συμβεί τώρα πιά, που να μην ήταν δικό μου κιόλας!

Μόνο που έπιστρέφει σε μένα πάλι, έρχεται έπιτέλους σε μένα, στο σπίτι του — ό ίδιος ό Έαυτός μου, κι ό,τι δικό του ήταν επί χρόνια στα ξένα και σκορπισμένο ανάμεσα σε όλα τα πράγματα και τις συμπτώσεις.

Και ξέρω ένα ακόμα: τώρα στέκομαι μπροστά στην τελευταία κορφή μου και μπροστά σ' αυτό που χρόνια και χρόνια τώρα μ' άποφευγε. Άχ, πρέπει να πάρω τον σκληρότερο δρόμο μου! Άχ, άρχισα την πιό μοναχική από τις μοναχικές όδοιπορίες μου!

Μά όποιος μου μοιάζει, δέν άποφεύγει μιá τέτοιαν ώρα: από την ώρα που του λέει: «Τώρα μόνον άρχίζεις το δρόμο του Μεγαλείου σου! Κορυφή και άβυσσος — τώρα έγιναν Ένα!

Άκολουθείς τον δρόμο του Μεγαλείου σου: τώρα, έγινε το στερνό καταφύγιό σου ό,τι ως τα τώρα ήταν ό στερνός κίνδυνός σου!

Άκολουθείς τον δρόμο του Μεγαλείου σου: τώρα, το καλύτερο θάρρος σου πρέπει να 'ναι τ' ότι πίσω σου δέν υπάρχει κανείς δρόμος πιά!

Άκολουθείς τον δρόμο του Μεγαλείου σου: έδω δέ θα σε πάρει κανείς από πίσω! Το ίδιο το πόδι σου έσθησε πίσω σου τον δρόμο, κι από πάνω του είναι γραμμένο: **Α Δ Υ Ν Α Τ Ο Ν !**

Κι αν από τώρα κ' ύστερα σου λείψουν όλες οι σκάλες, πρέπει να μάθεις να πατείς στο ίδιο σου το κεφάλι: πώς άλλοιως θα 'θελες ν' άνεβείς ψηλότερα;

Στὸ ἴδιο σου τὸ κεφάλι καὶ πέρα, πάνω ἀπὸ τὴν ἴδια σου τὴν καρδιά! Τώρα, ὅ,τι εἶναι τὸ πιὸ τρυφερὸ γιὰ σένα, θὰ γίνῃ τὸ πιὸ σκληρό.

Ὅποιος πάντα πολυφυλάχτηκε, στὸ τέλος ἀρρώστησε ἀπὸ τὴ μεγάλη του προφύλαξη. Εὐλογημένο νὰ ᾿ναι ὅ,τι σκληρύνει! Δὲν ἐγκωμιάζω τὴ χαρὰ ὅπου ρεεῖ — μέλι καὶ γάλα!

Εἶναι ἀπαραίτητο νὰ μάθεις νὰ βλέπεις πέρα ἀπὸ τὸν ἑαυτό σου, γιὰ νὰ βλέπεις πολλὰ: — ἡ σκληρότητα αὐτὴ εἶναι ἀπαραίτητη σὲ κάθε ὄρειβάτη.

Μὰ ὅποιος ἀναζητᾷ τὴ γνώση μὲ μάτια ἀδιάκριτα, πῶς θὰ μπορούσε νὰ δεῖ σ' ὅλα τὰ πράγματα κάτι περισσότερο ἀπ' ὅ,τι βρίσκεται στὴν ἐπιφάνειά τους!

Ἐσύ, ὅμως, Ζαρατούστρα, θέλησες νὰ δεῖς τὴν αἰτία καὶ τὸ βάθος ὅλων τῶν πραγμάτων: γι' αὐτὸ πρέπει ν' ἀνεβεῖς πάνω ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό σου, — πέρα, ψηλά, ἴσαμε ν' ἀφήσεις κάτω σου καὶ τ' ἀστέρια σου ἀκόμα!

Ναί! νὰ βλέπω κάτω μου τὸν ἑαυτό μου, καὶ τ' ἀστέρια μου ἀκόμη: Αὐτὸ μόνο θὰ ἦταν γιὰ μένα ἡ κορυφή μου, αὐτὸ μοῦ ἀπομένει ἀκόμα σὰν ἡ τελευταία κορυφή μου!

Εἰς τὴν μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα, καθὼς ἀνέβαινε, στὸν ἑαυτό του, παρηγορώντας τὴν καρδιά του μὲ σκληρὰ ἀξιώματα: γιατί ᾿ταν πληγωμένος στὴν καρδιά του, ὅπως ποτὲ προτῆτερα. Κι ὅταν ἔφτασε στὸ ὕψος τῆς ὄρεινῆς ράχης, γιὰ δὲς, ἐκεῖ, κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του ἀπλωνότανε ἡ ἄλλη θάλασσα: καὶ στάθηκε σιωπηλὸς καὶ σῶπασε γιὰ πολλὴν ὥρα. Μὰ ἡ νύχτα ἦταν ψυχρὴ σ' αὐτὸ τὸ ὕψος καὶ φωτεινὴ κι ἀστερόφωτη.

Ἄναγκωρίζω τὴν μοῖρα μου, εἶπε στὸ τέλος μὲ θλίψη. Μὲ τὸ καλό, λοιπόν! Εἶμαι ἔτοιμος. Ἄρχισε κιόλας ἡ τελευταία μοναξιά μου.

Ἄχ, αὐτὴ ἡ μαύρη, θλιβερὴ θάλασσα κάτω μου! Ἄχ, αὐτὴ ἡ μαύρη, νυχτερινὴ κατάθλιψη! Ἄχ, μοῖρα καὶ θάλασσα! Σὲ σὰς πρέπει τώρα νὰ κατεβῶ!

Στέκομαι μπροστὰ στὸ ψηλότερο βουνό μου καὶ μπροστὰ στὴν πιὸ μακρόχρονη ὁδοιπορία μου: γι' αὐτὸ πρέπει νὰ κατεβῶ βαθύτερα ἀπ' ὅσο ἀνέβηκα ποτέ:

— νὰ κατεβῶ βαθύτερα στὸν πόνο, ἀπ' ὅσο ἀνέβηκα ποτέ, ὡς μέσα στὸ πιὸ μαύρο κύμα του! Ἔτσι τὸ θέλει ἡ μοῖρα μου: Μὲ τὸ καλό, λοιπόν! Εἶμαι ἔτοιμος.

Ἄπὸ ποῦ ἔρχονται τὰ ψηλότερα βουνά; ἔτσι ρωτοῦσα ἕναν ἄλλον καιρό. Τότε ἔμαθα ὅτι ἔρχονται ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Ἡ μαρτυρία αὐτὴ εἶναι γραμμένη στοὺς βράχους τους καὶ στὰ τεῖχη τῶν κορυφῶν τους. Ἄπὸ τὸ μεγαλύτερο βάθος πρέπει νὰ φτάσει τὸ μεγαλύτερο ὕψος στὸ ὕψος του.

ΕΤΣΙ μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ, ὅπου ἔκανε παγωνιά: μὰ δταν ἔφτασε κοντὰ στὴ θάλασσα καὶ στάθηκε μόνος του πιά ἀνάμεσα στοὺς σκόπελους, τότε αἰστάνθηκε ξαφνικὰ κουρασμένος ἀπὸ τὸ δρόμο κ' ἐνίωσε τέτοιες ἐπιθυμίες ὅπως ποτὲ ἄλλοτε.

Τώρα κοιμούνται ὅλα ἀκόμα, εἶπε· κ' ἡ θάλασσα ἀκόμη κοιμᾶται. Νυσταγμένο καὶ ξένο μὲ κοιτάζει τὸ μάτι της.

Μὰ ἡ ἀνάσα της εἶναι ζεστή, τὴ νιώθω. Καὶ νιώθω ἀκόμα ὅτι ὄνειρεύεται. Ἀναταράζεται καθὼς ὄνειρεύεται πάνω σὲ σκληρὰ προσκέφαλα.

Ἄκου! Ἄκου! Πόσο τὴν κάνουν νὰ στενάξει κοκὲς ἀναμνήσεις! Ἡ κακὰ προμαντέματα;

Ἄχ, εἶμαι θλιμμένος μαζί σου, σκυθρωπὸ τέρας, καὶ τὰ βάνω μὲ τὸν ἑαυτό μου ἐξ αἰτίας σου.

Ἄχ, γιατί νὰ μὴν ἔχει ἀρκετὴ δύναμη τὸ χέρι μου! Πρόθυμα, ἀλήθεια, θὰ ἤθελα νὰ σὲ λυτρώσω ἀπὸ τ' ἄσκημα ὄνειρα!

Κ' ΕΝΩ ὁ Ζαρατούστρα μιλοῦσεν ἔτσι, γέλασε μὲ μελαγχολία καὶ πικρία γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του. Πῶς! Ζαρατούστρα! εἶπε, θέλεις ἀκόμα νὰ τραγουδήσεις γιὰ νὰ παρηγορήσεις τὴ θάλασσα;

Ἄχ, τρελλὲ γιομάτε ἀγάπη, Ζαρατούστρα, ὑπερευδαίμονα ἀπὸ ἐμπιστοσύνη! Μὰ ἔτσι ἦσουν πάντα: πάντα ἐρχόσουν μ' ἐμπιστοσύνη σ' ὅλα τὰ φριχτὰ πράγματα.

Κάθε τέρας θέλησες καὶ νὰ χαϊδέψεις ἀκόμα. Μιὰ πνοὴ ζεστῆς ἀνάσας, λίγη ἀπαλὴ γούνα στὰ πόδια: — κι ἀμέσως ἦσουν ἔτοιμος νὰ τὸ ἀγαπήσεις καὶ νὰ τὸ τραβήξεις κοντὰ σου.

Ἡ ἀγάπη εἶναι ὁ κίνδυνος τοῦ πιὸ μοναχικοῦ, ἡ ἀγάπη γιὰ τὸ κάθε τι, ἀρκεῖ νὰ ζεῖ! Γιὰ γέλια εἶναι ἀλήθεια ἡ τρέλλα μου κ' ἡ μετριοφροσύνη μου στὴν ἀγάπη!

ΕΤΣΙ μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα καὶ γέλασε πάλι ἄλλη μιὰ φορά: μὰ ξαφνικὰ συλλογίστηκε τοὺς ἐγκαταλειμένους φίλους του—, καὶ σάμπως νὰ τοὺς εἶχε ἀδικήσει μὲ τὶς σκέψεις του, τὰ ἔβαλε μὲ τὸν ἑαυτό του γιὰ τὶς σκέψεις του. Κι ἀμέσως, ἔγινε, ἐκεῖνος ποὺ γελοῦσε, ν' ἀρχίσει νὰ κλαίει: — ἀπὸ ὀργὴ καὶ ἐπιθυμία ἔκλαιε πικρὰ ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟ ΑΙΝΙΓΜΑ

ΟΤΑΝ διαδόθηκε ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους τοῦ καραβιοῦ, πῶς ὁ Ζαρατούστρα βρισκότανε πάνω στὸ καράβι — γιὰτὶ στὸ καράβι εἶχε ἀνεβεῖ μαζί του κ' ἓνας ἄλλος ἀντρας, ἀπὸ τὰ νησιὰ τῶν μακάρων, — ξαφνικὰ ὄλους τοὺς ἔπιασε μεγάλη περιέργεια καὶ προσδοκία. Μὰ ὁ Ζαρατούστρα δὲν ἀνοιξε τὸ στόμα του διὰ ὀλόκληρες μέρες· ἦταν ψυχρὸς καὶ βουδὸς ἀπὸ τὴ θλίψη του,

ἔτσι πού δέν ἀποκρίθηκε οὔτε στά βλέμματα μήτε στίς ἐρωτήσεις τους. Μά τὸ βράδι τῆς δεύτερης μέρας ἀνοιξε πάλι τ' αὐτιά του, μ' ὄλο πού σώπαινε ἀκόμα: γιατί ὑπῆρχανε πολλά τὰ παράξενα καὶ τὰ ἐπικίνδυνα σ' αὐτὸ τὸ καράβι γιὰ ν' ἀκούσει κανεὶς, πού ἔρχονταν ἀπὸ μακριὰ καὶ πού ἤθελαν νὰ πᾶνε πιὸ μακριὰ ἀκόμα.

Μά ὁ Ζαρατούστρα ἦταν φίλος ὄλων ἐκείνων πού κάνουν μακριὰ ταξίδια καὶ πού δὲ μποροῦν νὰ ζήσουν χωρὶς κίνδυνο. Καί, γιὰ δές! στὸ τέλος, καθὼς ἄκουγε, λύθηκε ἡ γλώσσα του κι ὁ πάγος τῆς καρδιάς του ἔσπασε: — τότε ἄρχισε νὰ μιλά ἔτσι:

Σὲ σᾶς, τοὺς τολμηροὺς ζητητές, τοὺς ἀναζητητές, καὶ σ' ὅποιον μὲ πανούργα πανιά σὲ φοβερὲς θάλασσες μπαρκαρίστηκε ποτέ, —

σὲ σᾶς, τοὺς μεθυσμένους ἀπὸ αἰνίγματα, πού χαίρεστε τὸ σκιοφῶτο, πού ἡ ψυχὴ σας σέρνεται μὲ φλόουται πρὸ κάθε ἀπατηλὸ βάραθρο:

γιατί δὲ θέλετε ν' ἀκολουθήσετε ψαύοντας ἓνα νῆμα μὲ δειλὸ χέρι· κι ὅπου θὰ μπορούσατε νὰ μαντέψετε μισεῖτε νὰ συμπεραίνετε —

σὲ σᾶς μόνο διηγούμαι τὸ αἰνίγμα πού εἶδα, — τὸ ὄραμα τοῦ πιὸ μοναχικοῦ.

Σκυθρωπὸς πέρασα τώρα στερνὰ μέσα ἀπὸ τὸ πτωματόχρωμο σούρουπο, — σκυθρωπὸς καὶ σκληρὸς, μὲ σφιγμένα χεῖλη. Δὲν ἔδυσε ἓνας ἥλιος μονάχα γιὰ μένα.

ἓνα μονοπάτι, πού ἀνέβαινε μὲ πείσμα μέσα ἀπὸ χαλίκια, ἓνα μοχθηρὸ, μοναχικὸ μονοπάτι π' οὔτε χορτάρι μήτε χαμόδεντρα ἐνθάρρυνε πιά: ἓνα ὄρεινὸ μονοπάτι ἔτριζε κάτω ἀπὸ τὸ πείσμα τῶν ποδιῶν μου.

Βουβά, πάνω ἀπὸ τὸ χλευαστικὸ τριζοβόλημα τῶν χαλικιῶν, φωνάζοντας, τσαλαπατώντας τὴν πέτρα πού τὸ ἔκανε νὰ γλιστρήσει: ἔτσι ἀγωνιζόταν τὸ πόδι μου νὰ προχωρήσει.

Νὰ προχωρήσει: — στὸ πείσμα τοῦ πνεύματος, πού τὸ ἔσερνε πρὸς τὰ κάτω, πού τὸ ἔσερνε πρὸς τὴν ἄβυσσο, τοῦ πνεύματος τῆς βαρύτητας, τοῦ διαβόλου μου καὶ θανάσιμου ἐχθροῦ μου.

Νὰ προχωρήσει: — ἂν καί, μισὸς νάνος, μισὸς τυφλοπόντικας, καθότανε πάνω μου· παράλυτος, παραλύοντας· μολύβι μέσα ἀπὸ τ' αὐτί μου, μολυβένιες σκέψεις πίσω ἀπὸ τὸ μέτωπό μου σταλάζοντας.

«᾿Ω Ζαρατούστρα, μοῦ ψιθύριζε χλευαστικά, συλλαβὴ τὴ συλλαβὴ, ὦ πέτρα τῆς σοφίας! Πετιέσαι ψηλά, μὰ κάθε πέτρα πού ἔχει πεταχτεῖ πρέπει — νὰ πέσει!

᾿Ω Ζαρατούστρα, ὦ πέτρα τῆς σοφίας, ὦ σφεντονισμένη πέτρα, ὦ συντριπτὴ τῶν ἀστρων! Τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό σου πετᾶς τόσο ψηλά, — μὰ κάθε πέτρα πού τὴν πέταξαν — πρέπει νὰ πέσει!

Καταδικασμένος σὲ σένα τὸν ἴδιο καὶ στὸν ἴδιο σου τὸ λίθο-

βολισμό: ὦ Ζαρατούστρα, μακρὰ ρίχνεις, ἀλήθεια, τὴν πέτρα,
—ἀλλὰ θὰ ξαναπέσει π ἄ ν ω σ ο υ!»

Ἄπάνω σ' αὐτὸ σῶπασε ὁ νάνος· κ' ἡ σιωπὴ κράτησε πολλὴ ὥρα. Μὰ ἡ σιωπὴ του μὲ δάρινε· κ' εἶναι πιὸ μοναχὸς κανεὶς, σὲ τέτοιες περιπτώσεις, ὅταν βρίσκεται μ' ἕναν ἄλλον, παρὰ ἂν ἦταν μόνος του.

Ἄνέβαινα, ἀνέβαινα, ὄνειρευόμουν, συλλογιζόμουν, — μὰ ὄλα βαραίνανε πάνω μου. Ἐμοιάζα μ' ἄρρωστον, ποὺ τὸ κακὸ του μαρτύριο τὸν κούρασε, καὶ ποὺ πάλι ἕνα πιὸ κακὸ ὄνειρο τὸν ξύπνησε ἀπὸ τὸ ἀποκοίμησμά του.

Μὰ ὑπάρχει κάτι τι μέσα μου, ποὺ τὸ λέω θάρρος: αὐτὸ σκότωσε μέσα μου ὡς τὰ τώρα κάθε δειλία. Τὸ θάρρος αὐτὸ μὲ εἶπε στὸ τέλος νὰ σταθῶ ἡσυχος καὶ νὰ πῶ: «Νάνε! Ἦ ἐσύ, ἢ ἐγώ!»

Τὸ θάρρος, δηλαδή, εἶναι ὁ καλύτερος φονέας, — τὸ θάρρος ποὺ ἐπιτίθεται· γιατί σὲ κάθε ἐπίθεση ὑπάρχει ἡχηρὸ παιγνίδι.

Ὁ ἄνθρωπος, ὅμως, εἶναι τὸ θαρραλέωτερο ζῶο: γι' αὐτὸ νίκησε κι ὄλα τὰ ζῶα. Μὲ ἡχηρὸ παιγνίδι νίκησε ἀκόμη καὶ κάθε πόνου· μὰ ὁ ἀνθρώπινος πόνος εἶναι ὁ πιὸ βαθὺς πόνος.

Τὸ θάρρος σκοτώνει ἀκόμα καὶ τὸν ἴλιγγο στὴν ἄκρη τῆς ἀβύσσου: καὶ ποὺ δὲ στέκεται ὁ ἄνθρωπος στὴν ἄκρη μιᾶς ἀβύσσου! Ὁραση τάχα δὲ σημαίνει: βλέπω παντοῦ ἀβύσσους;

Τὸ θάρρος εἶναι ὁ καλύτερος φονέας· τὸ θάρρος σκοτώνει ἀκόμα καὶ τὴν συμπόνια. Μὰ ἡ συμπόνια εἶναι ἢ πιὸ βαθιὰ ἀβυσσος: ὅσο πιὸ βαθιὰ κοιτάζει ὁ ἄνθρωπος στὴ ζωὴ, τόσο πιὸ βαθιὰ κοιτάζει καὶ στὸν πόνου.

Μὰ τὸ θάρρος εἶναι ὁ καλύτερος φονέας, τὸ θάρρος ποὺ ἐπιτίθεται: σκοτώνει ἀκόμα καὶ τὸν θάνατο, γιατί λέει: «Αὐτὸ ἔταν ἡ ζωὴ; Μὲ τὸ καλὸ, λοιπόν! Ἄλλη μιὰ φορά!»

Μὰ μέσα σὲ τέτοια ἀξιώματα ὑπάρχει πολὺ ἡχηρὸ παιγνίδι. Ὅποιος ἔχει αὐτιά, ἄς ἀκούει.

2

«ΣΤΑΣΟΥ! Νάνε! εἶπα. Ἦ ἐγώ, ἢ ἐσύ! Ἐγὼ εἶμαι, ὅμως, ὁ πιὸ δυνατὸς ἀπὸ μᾶς τοὺς δύο —: δὲ γνωρίζεις τὴν ἀβυσσοσαλέα σκέψη μου! Αὐτὴν — δὲ θὰ μπορούσες νὰ τὴν ἀντέξεις!»

Τότε συνέβηκε αὐτὸ ποὺ μὲ ξαλάφρωσε: γιατί ὁ νάνος πήδηξε ἀπὸ τοὺς ὄμους μου, ὁ περίεργος! Κι ἀνακάθησε σὲ μιὰ πέτρα μπροστά μου. Μὰ ἐκεῖ ἀκριβῶς ἦτανε μιὰ στοᾶ, ὅπου καὶ μείναμε.

«Κοίταξε τὴ στοᾶ αὐτὴ, νάνε! συνέχισα: ἔχει δύο πρόσωπα. Δυὸ δρόμοι συναντοῦνται δῶ πέρα: κανεὶς ἀκόμα δὲν τοὺς ἀκούθησε ὡς τὸ τέλος.

Τοῦτο δῶ τὸ μακρὺ σοκκάκι ποὺ πάει πρὸς τὰ πίσω προχω-

ρεῖ μιὰν αἰωνιότητα. Καὶ κείνο τὸ μακρὺ σοκκάκι ποὺ πάει πρὸς τὰ πάνω — αὐτὸ ἔναι μιὰ ἄλλη αἰωνιότητα.

Οἱ δρόμοι αὐτοὶ εἶναι ἀντίθετοι ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλο συγκρούονται κατακέφαλα ἀκριβῶς: — κ' ἐδῶ, σὲ τούτη τῆ στοᾶ, συναντοῦνται. Τὸ ὄνομα τῆς στοᾶς εἶναι γραμμένο ψηλά: «Στιγμή».

Μὰ ὅποιος θ' ἀκολουθοῦσε τὸν ἕναν ἀπ' αὐτοὺς—καὶ πηγαινε ὄλο καὶ πιὸ πέρα, ὄλο καὶ πιὸ μακριά: πιστεύεις, νάνε, πῶς οἱ δρόμοι αὐτοὶ θά ἴσαν αἰώνια ἀντίθετοι ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλο;»

«Κάθε εὐθεία ψεύδεται, μουρμούρισε ὁ νάνος μὲ περιφρόνηση. Κάθε ἀλήθεια εἶναι καμπύλη, κι ὁ ἴδιος ὁ χρόνος εἶναι ἕνας κύκλος.»

«᾽Ω πνεῦμα τῆς βαρύτητας! εἶπα ὀργισμένος, μὴ παίρνεις τὰ πράγματα τόσο ἀλαφριά! Ἦ σὲ παρατῶ νὰ κάθεσαι ἐκεῖ ποὺ κάθεσαι κουτσοπόδη, — ἐγὼ σ' ἔφερα δὲ τόσο ψηλά!

Γιὰ δὲς, ἐξακολουθήσασα, αὐτὴ τῆ Στιγμή! Ἀπὸ τῆ στοᾶ Στιγμὴ ἕνα μακρὺ, αἰώνιο σοκκάκι πάει πρὸς τὰ πίσω: πίσω μας βρίσκεται μιὰ αἰωνιότητα.

Δὲν πρέπει, ὅ,τι ἀπ' ὄλα τὰ πράγματα μ πο ρ ε ῖ νὰ τρέχει, νὰ ἔχει διατρέξει μιὰ φορά κιόλας αὐτὸ τὸ σοκκάκι; Δὲν πρέπει, ὅ,τι ἀπ' ὄλα τὰ πράγματα μ πο ρ ε ῖ νὰ συμβεῖ, νὰ ἔχει μιὰ φορά κιόλας συμβεῖ, συντελεστεῖ, περάσει;

Κι ἂν ὄλα, ποὺ ὑπάρχουν, ὑπῆρξαν κιόλας: τί λές, νάνε, γι αὐτὴ τῆ Στιγμή; Δὲν πρέπει ἐπίσης κ' ἡ στοᾶ τούτη νὰ ἔχει ὑπάρξει κιόλας;

Καὶ δὲν εἶναι ὄλα τὰ πράγματα μὲ τέτοιο τρόπο σφιχτὰ συνδεδεμένα, ὥστε αὐτὴ ἡ Στιγμὴ νὰ σέρνει πίσω τῆς ὄλα τὰ ἐρχόμενα πράγματα; Ἄ ρ α — καὶ τὸν ἑαυτὸ τῆς ἀκόμα;

Γιατί, ὅ,τι ἀπ' ὄλα τὰ πράγματα μ πο ρ ε ῖ νὰ τρέξει: π ρ ε π ε ῖ γιὰ μιὰ φορά ἀκόμα νὰ διατρέξει — κι αὐτὸ τὸ μακρὺ σοκκάκι ποὺ πάει πρὸς τὰ πάνω!

Καὶ τούτη ἡ ὀκνη ἀράχνη, ποὺ χαμοσέρνεται στὸ φεγγαρόφωτο, κι αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ φεγγαρόφωτο, κ' ἐγὼ κ' ἐσὺ ποὺ συναντηθήκαμε στὴ στοᾶ ψιθυρίζοντας, γιὰ πράγματα αἰώνια ψιθυρίζοντας, — δὲν πρέπει νὰ ἔχουμε ὄλοι μας ὑπάρξει κιόλας;

— καὶ νὰ ξαναγυρίζουμε καὶ σὲ κείνο τὸ ἄλλο σοκκάκι νὰ τρέχουμε, πρὸς τὰ πάνω, μπροστὰ μας, σ' αὐτὸ τὸ μακρὺ, φρικιαστικὸ σοκκάκι — δὲν πρέπει αἰώνια νὰ ξαναγυρίζουμε;»

Ἔτσι μιλοῦσα, κι ὄλο σιγανώτερα: γιατί φοβόμουν τὶς ἴδιες μου τὶς σκέψεις καὶ τὶς ὑστεροβουλίες μου. Τότε, ξαφνικά, ἀκουσα ἕνα σκυλί, ἐκεῖ κοντά, νὰ οὐρλιάζει.

Ἄκουσα ποτὲ τάχα ἕνα σκυλί νὰ οὐρλιάζει ἔτσι; Ἦ σκέψη μου ἔτρεξε πρὸς τὰ πίσω. Ναί! Ὅταν ἦμουν παιδί, στὰ πιὸ μακριὰ παιδικάτα μου:

— τότε ἄκουσα ἕνα σκυλί νὰ οὐρλιάζει ἔτσι. Καὶ τὸ εἶδα ἐπίσης, μὲ σηκωμένη τὴν τρίχα, μὲ τὴν κεφαλὴ πρὸς τὰ πάνω,

νά τρέμει, μέσα στο πιό σιωπηλό μεσονύχτι, πού και τὰ σκυλιά πιστεύουνε σὲ φαντάσματα:

— ἔτσι, πού τὸ λυπήθηκα. Μόλις ἀκριβῶς εἶχε φανεῖ τὸ γιομάτο φεγγάρι, νεκρικὰ σιωπηλό, πάνω ἀπὸ τὸ σπίτι, καὶ μόλις πού εἶχε σταθεῖ σιωπηλό, μιὰ στρογγυλὴ πυρά, — σιωπηλό, πάνω σ' ἐπίπεδη στέγη, σάμπως πάνω σὲ ξένη ἰδιοκτησία:

αὐτὸ τρόμαξε τότε τὸ σκυλί: γιατί τὰ σκυλιά πιστεύουνε σὲ κλέφτες καὶ φαντάσματα. Κι ὅταν τὸ ξανάκουσα νὰ οὐρλιάζει ἔτσι, ξαφνικὰ τὸ λυπήθηκα πάλι.

Ποῦ ἦταν τώρα ὁ νάνος; Κ' ἢ στοά; Κ' ἢ ἀράχνη; Κι ὅλοι οἱ ψίθυροι; Νειρεύτηκα, λοιπόν, ἔυπνησα; Για μιὰς βρέθηκα ἀνάμεσα σ' ἄγριους σκόπελους, μόνος, ἔρημος, κάτω ἀπὸ τὸ πιό ἔρημο φεγγαρόφωτο.

Μὰ ἐκεῖ ἔταν ξαπλωμένος ἓνας ἄνθρωπος! Καὶ νά! Τὸ σκυλί, πηδώντας, μὲ σηκωμένη τὴν τρίχα του, οἰμώζοντας, — τώρα μ' εἶχε δεῖ νὰ ἔρχωμαι — ἄρχισε νὰ οὐρλιάζει πάλι καὶ νὰ φωνάζει: — ἄκουσα, τάχα, ποτὲ ἓνα σκυλί νὰ φωνάζει ἔτσι βοήθεια,

Καί, ἀληθινά, ὅ,τι εἶδα, δὲν εἶχα δεῖ ποτὲ τ' ὅμοιο του. Εἶδα ἓναν νέο βοσκὸ νὰ περιστρέφεται, νὰ πνίγεται, νὰ σπαρταρᾷ, μὲ παραμορφωμένο πρόσωπο, πού ἀπὸ τὸ στόμα του κρεμότανε ἓνας βαρὺς, μαῦρος ὄφης.

Εἶδα ποτὲ τάχα τόσο πολλὴ ἀηδία καὶ χλωμὴ φρίκη σ' ἓνα πρόσωπο; Εἶχε κοιμηθεῖ μήπως; Τότε θὰ γλίστρησε ὁ ὄφης στὸ λαρύγγι του — καὶ πιάστηκε ἐκεῖ.

Τὸ χέρι μου τράβηξε καὶ τράβηξε τὸν ὄφι: — τοῦ κάκου! δὲ μπόρεσε νὰ τραβήξει τὸν ὄφι ἀπὸ τὸ λαρύγγι. Τότε κάτι φώναξε ἀπὸ μέσα μου: «Δάγκασέ τον! Δάγκασέ τον!

Κόψε του τὸ κεφάλι! Δάγκασέ τον!» — ἔτσι φώναξε κάτι ἀπὸ μέσα μου, ἡ φρίκη μου, τὸ μῖσος μου, ἡ ἀηδία μου, ὁ οἶχτος μου, ὄλο τὸ καλὸ καὶ τὸ χειρότερο πού εἶχα μέσα μου φώναξε μὲ Μιὰ κραυγὴ ἀπὸ μέσα μου.

᾿Ω τολμηροί, πού εἰστε γύρω μου! ᾿Ω ζητητές, ἀναζητητές, καὶ ὅποιος ἀπὸ σᾶς μὲ πανούργα πανιά σ' ἀνεξερεύνητες θάλασσες μπαρκαρίστηκε! ᾿Ω ἐσεῖς, πού χαίρεστε τὰ αἰνίγματα!

Μαντέψετε, ἀλήθεια, τὸ αἰνίγμα, πού εἶδα τότε, ἐξηγήσετέ μου τὸ δράμα τοῦ πιό μοναχικοῦ!

Γιατί ἓνα δράμα ἦταν αὐτὸ καὶ μιὰ πρόβλεψη: — τί εἶδα τότε συμβολικά; Καὶ ποῖός εἶναι πού πρέπει νὰ ἔρθει μιὰ μέρα;

Ποῖός εἶναι ὁ βοσκός, πού ὁ ὄφης τρύπωσε στὸ λαρύγγι του; Ποῖός εἶναι ὁ ἄνθρωπος, πού θὰ τρυπώσουν στὸ λαρύγγι του ἔτσι τὸ πιό βαρὺ καὶ τὸ πιό ὀδυνηρό;

— Μὰ ὁ βοσκὸς δάγκασε, ὅπως τὸν συμβούλεψε ἡ κραυγὴ μου· δάγκασε μὲ γερά δόντια! Ἔφτυσε μακριὰ τὸ κεφάλι τοῦ φιδιοῦ — καὶ πήδησε πάνω.

Δέν ήταν πιά βοσκός, δέν ήταν πιά άνθρωπος, — ἕνας μεταμορφωμένος, ἕνας ὀλοφώτιστος ἦταν, πού γελοῦσε! Ποτέ δὲ γέλασε ἄνθρωπος πάνω στὴ γῆ, ὅπως γελοῦσε.

Ὡ ἀδελφοί μου, ἄκουσα ἕνα γέλιο, πού δέν ἦτανε γέλιο ἀνθρώπου, — καὶ τώρα μὲ βασανίζει μιὰ δίψα, μιὰ ἐπιθυμία, πού δὲ θὰ κορεστεῖ ποτέ πιά.

Ἡ ἐπιθυμία μου γιὰ κεῖνο τὸ γέλιο μὲ βασανίζει: ὦ, πῶς θ' ἀντέξω νὰ ζήσω ἀκόμα! Καὶ πῶς θὰ τὸ ἀντεχα νὰ πεθάνω τώρα!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΟΥΣΙΑ ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑ

ΜΕ ΤΕΤΟΙΑ αἰνίγματα καὶ πίκρες στὴν καρδιά περνοῦσε ὁ Ζαρατούστρα τὴ θάλασσα. Μὰ ὅταν βρέθηκε σὲ τεσσάρων ἡμερῶν ταξίδι ἀπόστασι ἀπὸ τὰ μακάρια νησιὰ καὶ ἀπὸ τοὺς φίλους του, εἶχε πιά ξεπεράσει κάθε πόνο του: — νικητῆς καὶ μὲ στέρεα πόδια στεκότανε πάλι πάνω στὴ μοῖρα του. Καὶ τότε ὁ Ζαρατούστρα μίλησεν ἔτσι στὴ χαρούμενη ἀνείδησή του:

ΜΟΝΟΣ εἶμαι πάλι καὶ μόνος θέλω νὰ ἴμαι, μόνος μὲ τὸν καθαρὸ οὐρανὸ καὶ τὴν ἐλεύθερη θάλασσα: καὶ πάλι εἶναι ἀπομεσήμερο γύρω μου.

Ἀπομεσήμερο βρῆκα γιὰ πρώτη φορά, ἄλλοτε, τοὺς φίλους μου, ἀπομεσήμερο, ἐπίσης, καὶ τὴ δεύτερη φορά: τὴν ὥρα πού ὄλο τὸ φῶς γίνεται ἀπαλῶτερο.

Γιατὶ ὅ,τι ἀπὸ εὐτυχία βρίσκεται ἀκόμα στὸ δρόμο, ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ γῆς, γυρεύει κατάλυμα σὲ μιὰ φωτεινὴ ψυχὴ: μπροστὰ στὴν εὐτυχία ἔγινε ἀπαλῶτερο τώρα ὄλο τὸ φῶς.

Ὡ τῆς ζωῆς μου ἀπομεσήμερο! Ἐναν ἄλλον καιρὸ κατέβηκε κ' ἡ εὐτυχία μου στὴν κοιλάδα γιὰ νὰ γυρέψει κατάλυμα: τότε βρῆκε αὐτὲς τὶς ἀνοιχτὲς, φιλόξενες ψυχές.

Ὡ τῆς ζωῆς μου ἀπομεσήμερο! Τί δὲ θὰ ἴδω, γιὰ νὰ ἴχα ἕνα: τὴ ζωντανὴ κείνη φυτεία τῶν σκέψεών μου καὶ κεῖνο τὸ αὐγινὸ φῶς τῆς πιὸ ὑψηλῆς ἐλπίδας μου!

Συντρόφους γύρεψε ἄλλοτε ὁ δημιουργὸς καὶ παιδιὰ τῆς ἐλπίδας του: καί, γιὰ δὲς, ἀποδείχτηκε πῶς δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὰ βρεῖ, παρὰ μόνο ἂν τὰ δημιουργοῦσε ἐκεῖνος πρῶτα.

Ἔτσι βρίσκομαι καταμεσῆς τοῦ ἔργου μου, στὰ παιδιὰ μου πηγαίνοντας κι ἀπὸ τὰ παιδιὰ μου γυρίζοντας: γιὰ χάρη τῶν παιδιῶν του ὁ Ζαρατούστρα πρέπει νὰ ὀλοκληρώσει τὸν ἑαυτό του.

Γιατὶ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς του ἀγαπᾷ κανεὶς μόνο τὸ παιδί του καὶ τὸ ἔργο του: κι ὅπου ὑπάρχει μεγάλη ἀγάπη

τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἐκεῖ ἡ ἀγάπη αὐτὴ εἶναι σημάδι γονιμότητας: ἔτσι τὸ βρήκα.

Ἀκόμα πρασινίζουν τὰ παιδιὰ μου στὴν πρώτη τους ἄνοιξη, στεκόμενα τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο καὶ κινούμενα ὅλα μαζί ἀπὸ τοὺς ἀνέμους, τοῦ κήπου μου καὶ τῆς καλύτερῆς μου γῆς τὰ δέντρα.

Κι ἀληθινά! Ἐκεῖ ποὺ στέκονται πλάϊ-πλάϊ τέτοια δέντρα, ἐκεῖ ὑπάρχουν μακάρια νησιά!

Μὰ μιὰ μέρα θὰ τὰ ξεριζώσω καὶ θὰ τὰ φυτέψω ἓνα-ἓνα χωριστά: γιὰ νὰ διδαχτοῦνε τὴ μοναξιά καὶ τὸ πείσμα καὶ τὴν προσοχή.

Μὲ ρόζους καὶ καμπυλωμένο καὶ μ' εὐλύγιστη σκληράδα θὰ ὀρθώνεται τὸ καθένα τους κοντὰ στὴ θάλασσα, ἓνας ζωντανὸς φάρος ἀνίκητης ζωῆς.

Ἐκεῖ, ποὺ οἱ καταγίδες ὀρμοῦνε στὴ θάλασσα καὶ τὰ ριζοβούνια πίνουνε νερό, πρέπει ν' ἀγρυπνᾶ μέρα-νύχτα ὁ καθένας, γιὰ νὰ βάνει σὲ δοκιμασία τὸν ἑαυτό του καὶ γιὰ νὰ τὸν γνωρίζει.

Νὰ γνωριστεῖ καὶ νὰ δοκιμαστεῖ, γιὰ νὰ δεῖ ἂν εἶναι τοῦ εἶδους μου καὶ τῆς καταγωγῆς μου, — ἂν εἶναι κύριος μακρόχρονης θέλησης, σιωπηλός, ἀκόμα κι ὅταν μιλά, κ' ἔτσι ὑποχωρώντας, ποὺ νὰ παίρνει δίνοντας:

— γιὰ νὰ γίνεῖ μιὰ μέρα σύντροφός μου κ' ἓνας συνεργάτης καὶ συμποσιαστής τοῦ Ζαρατούστρα —: κάποιος ποὺ θὰ γράψει τὴ θέλησή μου πάνω στὶς πλάκες μου: γιὰ τὴν ὀλοκληρωτικὴ ὀλοκλήρωση ὅλων τῶν πραγμάτων.

Καὶ γιὰ χάρη του καὶ γιὰ χάρη τῶν ὁμοίων του πρέπει νὰ ὀλοκληρώσω τὸν ἑαυτό μου: γι' αὐτὸ ἀποφεύγω τώρα τὴν εὐτυχία μου καὶ προσφέρω τὸν ἑαυτό μου σ' ὅλες τὶς δυστυχίες — στὴν τελευταία δοκιμασία μου καὶ γνώση τοῦ ἑαυτοῦ μου.

Κι ἀληθινά, ἦταν καιρὸς πιά νὰ φύγω· κι ὁ ἴσκιος τοῦ ὀδοιπόρου κ' ἡ πιὸ μακρόχρονη στιγμή κ' ἡ σιωπηλότερη ὥρα — ὅλα μοῦ ἔλεγαν: «εἶναι ἡ ὑψιστὴ ὥρα!»

Ὁ ἀνεμὸς φύσηξε ἀπὸ τὴν κλειδαρότρυπα καὶ εἶπε: «Ἐλα!» Ἡ πόρτα ἄνοιξε πανοῦργα καὶ εἶπε: «Πήγαινε!»

Μὰ ἤμουν ἀλυσσοδεμένος στὴν ἀγάπη μου γιὰ τὰ παιδιὰ μου: ἡ λαχτάρα μου μοῦ ἔβανε τούτα τὰ δεσμά, ἡ λαχτάρα μου γι' ἀγάπη, γιὰ νὰ γίνω λεία τῶν παιδιῶν μου καὶ νὰ χαθῶ γι' αὐτά.

Λαχτάρα — αὐτὸ σημαίνει γιὰ μένα: νὰ χαθῶ. Ἐχω ἔσᾶς, παιδιὰ μου! Σ' αὐτὸ τὸ ἔχω θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχει βεβαιότητα καὶ τίποτα ἀπὸ λαχτάρα.

Μὰ καίοντας ἀπλωνότανε πάνω μου ὁ ἥλιος τῆς ἀγάπης μου, μὲς στὸ δικό του ζουμί ἔβραζε ὁ Ζαρατούστρα, — τότε πέταξαν ἀπὸ πάνω μου κ' ἔφυγαν σκιές καὶ ἀμφιβολίες.

Ἐπιθυμοῦσα κιόλας τὸ κρῦο καὶ τὸν χειμῶνα: «ὦ, νὰ μ'

ἔκαναν πάλι νὰ τουρτουρίζω καὶ νὰ χτυπῶ τὰ δόντια μου τὸ κρῦο καὶ ὁ χειμῶνας!» ἀναστέναζα: — τότε ἀπὸ μέσα μου σηκώθηκαν παγερὲς ὀμίχλες.

Τὰ περασμένα μου συντρίψαν τοὺς τάφους τους, μερικοὶ πόνοι μου, θαμμένοι ζωντανοί, ξύπνησαν —: ἦσαν ἀποκοιμησμένοι μονάχα, κάτω ἀπὸ τὰ σάβανά τους.

Ἔτσι ὄλα μοῦ φώναζαν μὲ σημάδια: «εἶναι ὦρα!» Μὰ ἐγὼ — δὲν ἀκουγα: ὥσπου στὸ τέλος ἡ ἀβυσσὸς μου σάλεψε κ' ἡ σκέψη μου μὲ δάγκωσε.

Ἄχ, ἀβυσσαλέα σκέψη, ποῦ εἶσαι ἡ σκέψη μου! Πότε θὰ βρῶ τὴ δύναμη νὰ σ' ἀκούω νὰ σκάφτεις χωρὶς νὰ τρέμω πιά;

Ὡς στὸ λαιμὸ ψηλὰ χτυπᾷ ἡ καρδιά μου, ὅταν σ' ἀκούω νὰ σκάφτεις! Ἀκόμη κ' ἡ σιωπὴ σου θέλει νὰ μὲ πνίξει, ὦ ἀβυσσαλέε ποῦ σωπαίνεις!

Ποτὲ δὲν τόλμησα ἀκόμη, νὰ σὲ καλέσω ἔξω: ἀρκετὰ κιόλας, ποῦ σὲ εἶχα — μέσα μου! Ἀκόμη δὲν ἦμουν ἀρκετὰ δυνατὸς γιὰ τὴν τελευταία τόλμη τοῦ λιονταριοῦ καὶ τὴ θέληση τοῦ θάρρους του.

Ἀρκετὰ τρομερὸ μοῦ ἦταν πάντα κιόλας τὸ θάρος σου: μὰ κάποτε θὰ βρῶ τὴ δύναμη καὶ τὴ φωνὴ τοῦ λιονταριοῦ, ποῦ σὲ καλεῖ ἔξω!

Ὅταν μόνο θὰ τὸ ὑπερνικήσω αὐτό, τότε πιά θὰ θελήσω νὰ ὑπερνικήσω καὶ κάτι μεγαλύτερο· καὶ μιὰ νίκη θὰ ἔναι ἡ σφραγίδα τῆς ὀλοκλήρωσής μου.

Στὸ μεταξὺ τραβῶ πάνω σ' ἀδέβαιες θάλαισες· ἡ τύχη μὲ χαϊδεύει, ἡ γαλίφικη· κοιτάζω μπροστὰ μου, κοιτάζω πίσω μου—, μ' ἀκόμη δὲ βλέπω κανένα τέλος.

Δὲν ἔφτασε ἀκόμα ἡ στιγμή τοῦ τελευταίου ἀγῶνα μου,— ἢ μὴ κ' ἔρχεται ὅπου νὰ ἔναι; Ἀληθινά, μ' ἐπίβουλη Ὀμορφιά μὲ κοιτάζουν γύρω μου ἡ θάλασσα καὶ ἡ ζωὴ!

Ὡ τῆ ζωῆς μου ἀπομεσήμερο! Ὡ εὐτυχία πρὶν ἀπὸ τὸ βράδι! Ὡ λιμάνι καταμεσῆς τῆς θάλασσας! Ὡ εἰρήνη μέσα στὴν ἀδεβαιότητα! Πόσο δυσπιστῶ ἀπέναντί σας!

Ἀληθινά, εἶμαι δύσπιστος ἀπέναντι τῆς ἐπίβουλης Ὀμορφιάς σας! Μοιάζω τοῦ ἐρωτευμένου ποῦ δυσπιστεῖ στὸ ὑπερβολικὰ γλυκὸ χαμόγελο.

Ὅπως ὁ ζηλιάρης σπρώχνει τὴν ἀγαπημένη του μπροστὰ του, τρυφερὸς ἀκόμη καὶ στὴ σκληρότητά του,— ἔτσι σπρώχνω αὐτὴ τὴ μακάρια στιγμή μπροστὰ μου.

Μακρὰ ἀπὸ μένα, ὦ μακάρια ὦρα! Μαζί σου μοῦ ἦρθε μιὰ εὐδαιμονία ἐνάντια στὴ θέλησή μου! Στέκομαι ἐδῶ ἕτοιμος γιὰ τὸν βαθύτερο πόνο μου: — ἦρθες ἄκαιρα!

Μακρὰ ἀπὸ μένα, ὦ μακάρια ὦρα! Βρὲς καλύτερα κατάλυμα ἐκεῖ — στὰ παιδιὰ μου! Βιάσου! κ' εὐλόγησέ τα πρὶν πέσει τὸ βράδι μὲ τὴν εὐτυχία μου!

Νά ποῦ σιμώνει κιόλας τὸ βράδι: ὁ ἥλιος βουλιάζει. Ἐφυγε—
ἡ εὐτυχία μου! —

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα. Κι ὀλάκερη τῆ νύχτα περίμενε
τῆ δυστυχία του: μὰ τοῦ κάκου περίμενε: Ἡ νύχτα ἔμεινε φωτεινὴ
καὶ γαλήνια, κ' ἡ εὐτυχία ἢ ἴδια τὸν σίμωνε καὶ τὸν σίμωνε ὄλο
καὶ πιὸ πολὺ. Μὰ κατὰ τὸ πρωτὶ γέλασε ὁ Ζαρατούστρα στὴν
καρδιά του καὶ εἶπε περιπαιχτικά: «ἡ εὐτυχία τρέχει ἀπὸ πίσω
μου. Αὐτὸ συμβαίνει ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ἐγὼ δὲν τρέχω πίσω ἀπὸ τὶς
γυναῖκες. Κ' ἡ εὐτυχία εἶναι γυναῖκα.»

ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

Ω ΟΥΡΑΝΕ, π ο ῦ εἶ σ α ι ἀ π ὸ πάνω μου! ὦ καθά-
ριε! ὦ βαθύ! ὦ ἄβυσσε φωτός! Κοιτάζοντάς σε ἀνατριχιάζω
ἀπὸ θεϊκὴ ἐπιθυμία!

Νὰ ριχτῶ στὸ ὕψος σου—αὐτὸ ἔναι τὸ βάθος μ ο υ ! Νὰ
κρυφτῶ στὴν καθαριότητά σου! Αὐτὴ ἔναι ἡ ἀγνότητά μ ο υ !

Τὸν Θεὸ κρύβει ἡ Ὄμορφιά σου: ἔτσι κρύβεις τ' ἀστέρια
σου! Δὲ μιλάς: ἔτσι μοῦ ἀγγέλεις τὴ σοφία σου!

Βουβὸς πάνω ἀπὸ βουερὲς θάλασσες ἀνάτειλες σήμερα γιὰ
μένα, ἡ ἀγάπη σου κ' ἡ ντροπαλοσύνη σου μιλοῦν ἀποκαλυπτικὰ
στὴν ψυχὴ μου ποῦ βουίζει.

Ἦρθες σὲ μένα ὠραῖος καὶ κρυμμένος στὴν Ὄμορφιά σου,
μοῦ μιλάς βουβός, ἀποκαλυπτικὸς μέσα στὴ σοφία σου:

ὦ, πῶς δὲ μάντεψα ὄλη τὴ ντροπαλοσύνη τῆς ψυχῆς σου!
Ἦρθες, στὸν πιὸ μοναχικό, ἐμένα, π ρ ἰ ν ἀπὸ τὸν ἥλιο.

Εἶ μ α σ τ ε φίλοι ἀπὸ τὴν ἀρχή: ἡ θλίψη κ' ἡ φρίκη καὶ τὸ
βάθος μᾶς εἶναι κοινά: ἀκόμη κι ὁ ἥλιος μᾶς εἶναι κοινός.

Δὲ μιλοῦμε ὁ ἓνας στὸν ἄλλον, γιὰτὶ ξέρουμε πάρα πολλὰ—:
σωπαίνουμε, χαμογελοῦμε ὁ ἓνας στὸν ἄλλον τὴ γνώση μας.

Δὲν εἶσαι τὸ φῶς τῆς φωτιᾶς μου; Μὴ καὶ δὲν ἔχεις τὴν
ἀδελφὴ ψυχὴ τῆς νοημοσύνης μου;

Μαζὶ τὰ μάθαμε ὄλα· μαζὶ μάθαμε πάνω ἀπὸ μᾶς σὲ μᾶς νὰ
ὑψωνόμαστε κι ἀσυννέφιαστα νὰ χαμογελοῦμε:

— ἀσυννέφιαστα χαμογελοῦμε μὲ φωτεινὰ μάτια κι ἀπὸ
μίλια καὶ μίλια μακρυνὲς ἀποστάσεις ὅταν ἀπὸ κάτω μας ἀχνί-
ζουν σὰ βροχὴ ὁ ἔξαναγκασμός, ὁ σκοπὸς καὶ τὸ σφάλμα.

Περιπλανήθηκα μόνος μου: τί πεινοῦσε ἡ ψυχὴ μου τὶς νύ-
χτες καὶ στὰ μονοπάτια τῆς πλάνης; Κι ὅταν ἀνέβαινα στὰ βου-
νά, π ο ι ὄ ν ζητοῦσα στὰ βουνά, ἂν ὄχι ἐσένα;

Καὶ σ' ὄλες μου τὶς περιπλανήσεις καὶ σ' ὄλες μου τὶς
ὄρειθασίες: μιὰ ἀνάγκη ἦταν αὐτὸ μόνο κ' ἓνα βοήθημα τοῦ ἀβο-
ήθητου: — ν ἂ π ε τ ἄ ξ ε ι μόνη τῆς θέλει ὀλόκληρη ἢ θέλησή
μου, μέσα σ ο υ νὰ πετάξει.

Καὶ τί μισοῦσα περισσότερο ἀπὸ τὰ σύννεφα ποῦ ταξιδεύ-

ανε καὶ κάθε τι ποὺ σὲ σκεπάζει; Μισοῦσα ἀκόμη καὶ τὸ μῖσος μου, γιατί κι αὐτὸ σὲ σκέπαζε!

Θυμῶνω μὲ τὰ ταξιδιάρικα σύννεφα, μ' αὐτοὺς τοὺς ἀρπαχτικούς γάτους ποὺ σέρνονται μὲ τὴν κοιλιά, γιατί παίρνουν ἀπὸ σένα κι ἀπὸ μένα ὅ,τι μᾶς εἶναι κοινό. — τὸ τεράστιο, ἀπεριόριστο Ναί.

Θυμῶνουμε μ' αὐτοὺς τοὺς μεσίτες κι ἀνακατωσοῦρηδες, τὰ ταξιδιάρικα σύννεφα: αὐτοὺς τοὺς χλιαρούς, ποὺ δὲν ἔμαθαν οὔτε νὰ εὐλογοῦνε μήτε νὰ καταριοῦνται ἀπὸ τὴν καρδιά τους.

Προτιμῶ νὰ κάθομαι μέσα σ' ἓνα βαρέλι μὲ ἀποκλεισμένο τὸν οὐρανὸ, προτιμῶ νὰ κάθομαι σὲ μιὰν ἄβυσσο χωρὶς οὐρανὸ, παρὰ νὰ σὲ βλέπω, φωτεινὸ οὐρανέ, σκεπασμένον ἀπὸ ταξιδιάρικα σύννεφα!

Καὶ πολλές φορές πεθύμησα νὰ τὰ σταματήσω μὲ λοξές χρυσωμένες ἀστραπές, νὰ χτυπήσω τύμπανο, σὰν βροντὴ, πάνω στὶς τεντζερένιες κοιλιές τους:

— ἓνα ὀργισμένο τυμπάνισμα, γιατί μοῦ ἀρπάζουν τὸ Ναί σου, ὦ οὐρανέ ποὺ εἶσαι ἀπὸ πάνω μου! ὦ καθάριε! ὦ φωτεινέ! ὦ φωτεινὴ ἄβυσσε! — γιατί σοῦ ἀρπάζουν τὸ Ναί μου!

Γιατί προτιμῶ τὸ θόρυβο καὶ τὴ βροντὴ καὶ τὶς βλαστήμιες τοῦ καιροῦ, ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐσκεμμένη, ἀμφίβολη γατίσια ἀνάπαυση: κι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἐπίσης, μισῶ περισσότερο κάθε σιγαλοπερπάτημα καὶ χλιαρὸ καὶ ἀμφίβολο κ' ἐξοργιστικὸ σὰν ταξιδιάρικο σύννεφο.

Καὶ «αὐτὸς ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ εὐλογεῖ, πρέπει νὰ μάθει νὰ καταριέται!» — αὐτὴ ἡ φωτεινὴ διδασκαλία μοῦ ἔπεσε ἀπὸ τὸν φωτεινὸ οὐρανὸ, τὸ ἀστὲρι τοῦτο λάμπει τὶς μαῦρες νύχτες στὸν οὐρανὸ μου.

Ἐγώ, ὅμως, εὐλογῶ καὶ λέω Ναί, φτάνει μόνο νὰ εἶσαι ἐσὺ γύρω μου, ὦ καθάριε! ὦ φωτεινέ! ὦ φωτεινὴ ἄβυσσε! — καὶ σὲ κάθε ἄβυσσο ἀκόμα ἔχω μαζί μου τὸ εὐλογητικὸ Ναί μου.

Ἐφτασα στὸ σημεῖο νὰ εὐλογῶ καὶ νὰ λέω Ναί: καὶ γιὰ νὰ φτάσω ἐκεῖ ἀγωνίστηκα ἐπὶ πολὺν καιρὸ κ' ἔγινα παλαιστής γιὰ νὰ ἔχω μιὰ μέρα τὰ χέρια μου ἐλεύθερα νὰ εὐλογοῦνε.

Μὰ ἡ εὐλογία μου εἶναι τούτη δῶ: νὰ στέκω πάνω ἀπὸ τὸ κάθε τι σὰν ὁ οὐρανὸς του, ὁ θόλος του, ἡ γαλάζια καμπάνα του κ' ἡ αἰώνια βεβαιότητά του: κ' εἶναι μακάριος ὅποιος εὐλογᾷ ἔτσι!

Γιατί ὅλα τὰ πράγματα βαφτίζονται στὴν πηγὴ τῆς αἰωνιότητος καὶ πέρα ἀπὸ τὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακὸ. Μὰ τὸ ἴδιο τὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακὸ δὲν εἶναι παρὰ ἐνδιάμεσες σκιές καὶ ὑγρὲς θλίψεις καὶ ταξιδιάρικα σύννεφα.

Ἀληθινά, εἶναι εὐλογία κι ὄχι κακία ὅταν διδάσκω: «πάνω ἀπ' ὅλα τὰ πράγματα στέκει ὁ οὐρανὸς Τύχη, ὁ οὐρανὸς Ἀθωότητα, ὁ οὐρανὸς Συγκυρία, ὁ οὐρανὸς Τόλμη.»

«Κατὰ τύχη» — αὐτὴ ἔναι ἡ παλαιότατη εὐγένεια τοῦ κόσμου.

σμου, τὴν ξανάδωσα σ' ὅλα τὰ πράγματα, τὰ ἐλευθέρωσα ἀπὸ τὴ δουλεία τοῦ σκοποῦ.

Τὴν ἐλευθερία τούτη καὶ οὐράνια εὐφροσύνη τοποθέτησα σὰν γαλάζια καμπάνα πάνω ἀπ' ὅλα τὰ πράγματα, ὅταν ἐδίδασκα ὅτι ἀπὸ πάνω τους κι ἀπὸ μέσα τους καμιὰ «αἰώνια θέληση» — δὲ θέλει.

Τὴν τόλμη τούτη κι αὐτὴ τὴν τρέλλα τοποθέτησα στὴ θέση ἐκείνης τῆς θέλησης, ὅταν ἐδίδασκα: «σ' ὅλα Ἔνα εἶναι ἀδύνατο — ἢ λογικότητα!»

Λίγο λογικό, ἄλλωστε, ἕνας κόκκος τῆς σοφίας σκορπισμένος ἀπὸ ἄστρο σὲ ἄστρο, — τὸ προζύμι τοῦτο εἶναι ἀνακατωμένο σ' ὅλα τὰ πράγματα: ἐξ αἰτίας τῆς τρέλλας ἢ σοφία εἶναι ἀνακατωμένη σ' ὅλα τὰ πράγματα!

Λίγη σοφία εἶναι δυνατὴ· κιόλας· μὰ τὴ μακάρια βεβαιότητα τούτη τὴ βρήκα σ' ὅλα τὰ πράγματα: ὥστε νὰ προτιμοῦν μὲ τὰ πόδια τῆς τύχης — νὰ χορεύουν.

ὦ οὐρανὲ ποῦ εἶσαι ἀπὸ πάνω μου! ὦ καθάριε! ὦ ὑψηλέ! Καθαριότητά του εἶναι γιὰ μένα νὰ μὴν ὑπάρχει πάνω του καμιὰ αἰώνια ἀράχνη καὶ ἴστος ἀράχνης τοῦ λογικοῦ:

— γιὰ νὰ ἴσαι χοροστάσι γιὰ θεϊκὲς συμπτώσεις, γιὰ νὰ ἴσαι ἕνα θεϊκὸ τραπέζι γιὰ μένα γιὰ θεϊκὰ ζάρια καὶ θεϊκοὺς παίχτες ζαριῶν!

Κοκκινίζεις, ἀλήθεια; Εἶπα τίποτα ἀνέκφραστο; Σ' ἔβρισσα, ἐνῶ ἤθελα νὰ σ' εὐλογήσω;

Ἦ εἶναι ἀπὸ ντροπὴ, γιατί ἴμαστε οἱ δύο μας μόνοι, ποῦ κοκκινίζεις; —Μοῦ λὲς νὰ πηγαίνω καὶ νὰ σωπάσω, ἐπειδὴ—ἔρχεται ἡ μέρα;

Βαθὺς εἶναι ὁ κόσμος —: καὶ βαθύτερος ἀπ' ὅσο τὸ σκέφτηκε ποτὲ ἡ μέρα. Δὲ μπορεῖ τὸ κάθε τι νὰ μιλά μπροστὰ στὴ μέρα. Μὰ ἡ μέρα ἔρχεται: ὅς χωριστοῦμε, λοιπόν!

ὦ οὐρανὲ ποῦ εἶσαι ἀπὸ πάνω μου! ὦ ντροπαλέ! ὦ φλογερέ! ὦ εὐτυχία μου ἐσὺ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου! Ἦ μέρα ἔρχεται: ὅς χωριστοῦμε, λοιπόν!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΕΤΗ ΠΟΥ ΜΙΚΡΑΙΝΕΙ

1

ΟΤΑΝ ὁ Ζαρατούστρα ξαναβρέθηκε στὴ στεριά, δὲν τράβηξε κατ' εὐθείαν στὸ βουνό του καὶ στὴ σπηλιά του, παρὰ ἔκανε πολλοὺς δρόμους κ' ἐρωτήσεις κ' ἔμαθα τοῦτο καὶ τ' ἄλλο, ἔτσι, ποῦ ἀστεϊζόμενος μὲ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του ἔλεγε: «γιὰ κοίτα ἕνα ποτάμι, ποῦ μὲ πολλὰς λοξοδρομήσεις ξαναγυρίζει στὴν πηγὴ του!» Γιατὶ ἤθελε νὰ πληροφορηθεῖ ποιά ἴταν ἡ τύχη τοῦ ἀνθρώπου στὸ μεταξύ: ἂν εἶχε γίνει μεγαλύτερος ἢ μικρό-